

გენდერულ-ნეიტრალური ენა ინგლისურ და ფრანგულ სამეტყველო კულტურებში

ციური ახვლედიანი, გიორგი ყუფარაძე, **ქეთევან გაბუნია**

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
email: tsiuriakhvlediani@yahoo.com; kuparadze.george@gmail.com;

გენდერული ლინგვისტიკა დეტალურად შეისწავლის გენდერულ-ნეიტრალურ ასპექტს, რომელიც ვლინდება ენაში. ერთ-ერთი მისი დებულება გვაუწყებს, რომ ენა არა მარტო ისეთ თვისებას ფლობს, როგორცაა ანთროპოცენტრულობა (ადამიანზე ორიენტაციები), არამედ ანდროცენტრულობასაც, ანუ წარმოგვიდგენს სამყაროს სურათს, რომელიც ეფუძნება მამაკაცურ თვალსაზრისს, მამაკაცის სახით. ენაში ასეთი გენდერული ასიმეტრიის გამოვლენა იწვევს არათანაბარზომიერ წარმოდგენას სხვადასხვა სქესის პირებზე და განიხილება არატოლერან-ტულად, განსაკუთრებით უცხოენოვანი კულტურის წარმომადგენელთა შორის.

ჩვენ ნაშრომში განვიხილავთ გენდერულ-ნეიტრალური ენის თავისებურებებს ინგლისურ და ფრანგულ ლინგვოკულტურებში, განვსაზღვრავთ გენდერულ-ნეიტრალური ლექსიკის მსგავსება - განსხვავებებსა და მათი წარმოქმნის ხერხებს. აღსანიშნავია, რომ ამა თუ იმ ქვეყნის ენობრივ პოლიტიკაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პოლიტკორექტულობის მოთხოვნები, რომლებიც განპირობებულია არაენობრივი მიზეზებით.

ინგლისურ და ფრანგულ ლინგვოკულტურებში სხვადასხვა ხერხით ენიჭება პრიორიტეტი რეფერანტ - ქალთა აღნიშვნას პროფესიულ სფეროში. ინგლისური ენისათვის უფრო მეტად დამახასიათებელია (და ამის შედეგად, უფრო გავრცელებულია) ნეიტრალური ფორმები. ფრანგულ ენაში კი უპირატესობა ენიჭება ფორმებს ფლექსიათა ცვლილებებით ან სახელწოდებათა წარმოქმნის ანალიტიკურ ხერხებს. ასევე, ევროპულ საზოგადოებაში, ენობრივ პოლიტიკაზე და გენდერულ-ნეიტრალური ენის გამოყენებაზე დიდ გავლენას ახდენენ პოლიტკორექტულობის მოთხოვნები, განპირობებულნი ექსტრალინგვისტური მიზეზებით.

საკვანძო სიტყვები: გენდერულ-ნეიტრალური, პოლიტკორექტულობა, გენდერული ასიმეტრია, სოციოლინგვისტური პოლიტიკა, გენდერული მარკირებულობა.

გენდერული ლინგვისტიკა დეტალურად შეისწავლის გენდერულ-ნეიტრალურ ასპექტს, რომელიც ვლინდება ენაში. ერთ-ერთი მისი დებულება გვაუწყებს, რომ ენა არა მარტო ისეთ თვისებას ფლობს, როგორცაა ანთროპოცენტრულობა (ადამიანზე ორიენტაციები), არამედ ანდროცენტრულობასაც, ანუ წარმოგვიდგენს სამყაროს სურათს, რომელიც ეფუძნება მამაკაცურ თვალსაზრისს, მამაკაცის სახით. ენაში ასეთი გენდერული ასიმეტრიის გამოვლენა იწვევს არათანაბარზომიერ წარმოდგენას სხვადასხვა სქესის პირებზე და განიხილება არატოლერანტულად, განსაკუთრებით უცხოენოვანი კულტურის წარმომადგენელთა შორის. ასევე, სოციოლინგვისტურ პოლიტიკაზე, და შესაბამისად, გენდერულ-ნეიტრალური ენის გამოყენებაზე, ევროპულ საზოგადოებაში, დიდ გავლენას ახდენს პოლიტკორექტულობის ნორმატიული მოთხოვნები, რომელთა მიხედვითაც, პიროვნებათა ჯგუფისადმი მიმართვისას, თავდაპირველად მიმართავენ ქალბატონებს, შემდეგ კი - მამაკაცებს (მაგალითად, **chères clientes et chers clients**). ყველა ენაში, რომელშიც არის სქესის კატეგორია, ნეიტრალიზაცია ხდება მამრობითი სქესის მიხედვით. მაგალითად, პროფესიული ნიშნის მიხედვით, ადამიანები იწოდებიან მხოლოდ ერთი სიტყვით, რომელიც ჩვეულებრივ, მამრობითი სქესისაა: **ministre, président, , médecin, professeur** (ინგლისურ ენაში აღნიშნულს ლექსიკურ ერთეულებს პირდაპირ მამრობით სქესს ვერ მივაკუთვნებთ ერთი მარტივი მიზეზის გამო - ინგლისურ ენაში არ არსებობს გრამატიკული სქესის რაობა და, შესაბამისად, სიტყვების სქესთა კატეგორიებად დაყოფა არ ხდება) და სხვ. როდესაც ვლაპარაკობთ საერთოდ ადამიანზე, ასევე ვიყენებთ მამრობითი სქესის სიტყვას, კერძოდ, ნაცვალსახელს «**il**». ფრანგულ და ინგლისურ ენებში ხდება ცნებების «ადამიანისა» და «მამაკაცის» გაიგივება, რადგან მათ აღსანიშნად გამოიყენება ერთი და იგივე სიტყვა (**a man** ინგლისურში, **un homme** ფრანგულში). თუმცა, ბოლო დროს, ხშირად შეინიშნება ტენდენცია, რომ «ადამიანის» მნიშვნელობით, გამოყენებულ იქნეს ისეთი სიტყვები, როგორებიცაა «**a person**» ინგლისურენოვან და «**une personne**» ფრანგულენოვან ლინგვოკულტურებში. გენდერული ასიმეტრია თანდათანობით ქრება იმ ენებში, რომლებშიც ძლიერია გენდერული ლინგვისტიკის გავლენა. პირველ რიგში, ეს ეხება ინგლისურ ენას. მაგალითად, პროფესიათა აღმნიშვნელი სიტყვები, რომლებიც შეიცავენ სიტყვას «**man**», მონაცვლეობენ სიტყვით «**woman**» -ით (ქალბატონისადმი მიმართვის შემთხვევაში), ან ნეიტრალური სიტყვით «**person**». ასევე გვხვდება სიტყვა «**woman**» -ის იმგვარად შეცვლილი ფორმა, რომ არ ჩანდეს მისი წარმომავლობა სიტყვიდან «**man**»: «**womyn**». გენდერული მარკირების თავიდან აცილებისათვის, ასევე გამოიყენებენ ისეთ გრაფიკულ საშუალებებს, როგორცაა «**s/he**», მხოლოდითი რიცხვის, მესამე პირის ნეიტრალურ ნაცვალსახელს, რომელიც აღნიშნავს ერთდროულად «**he**» და «**she**» -ს. ოფიციალურ დოკუმენტებში, ასევე დიდ ბრიტანეთში და აშშ-

ში გამოცემულ ინგლისური ენის სახელმძღვანელოებში, გვხვდება ვარიანტები «**he or she**», «**his or her**» და ა. შ. ამ გენდერულ-ნეიტრალური ლინგვისტური პოლიტიკის შესაბამისად, შემოთავაზებულია მხოლოდითი რიცხვის მესამე პირის გენდერულ-ნეიტრალური ნაცვალსახელი «**sie**», ნეიტრალური კუთვნილებითი ნაცვალსახელი «**hir**» და უკუქცევითი ნაცვალსახელი «**hirself**». მსგავსი ცვლილებები დიდი რაოდენობითაა ენაში. ბუნებრივია, რომ შემოთავაზებული ყველა სიახლე ვერ აღწევს ენაში და ენის მატარებლები აფასებენ მათი გამოყენების ღირებულებას. ინგლისურში, უკვე არსებობს მრავალი მაგალითი სქესის მიხედვით პროფესიათა ძველი სახელწოდებების შეცვლისა ახალი პოლიტკორექტული სახელებით, მაგალითად, **airline steward, stewardess - flight attendant; barman, barmaid - barperson, bartender; cameraman, camerawoman - camera operator, chairman - chairperson; fireman - fire fighter; fisherman - fisher; hairdresser - hair stylist**.

ფრანგულ ენაში ორი სქესია - მამრობითი და მდედრობითი. ანთროპონიმთა ქვეკლასში განასხვავებენ მამრობითი სქესის (**un auteur, un ingénieur**), მდედრობითი სქესის (**une infirmière, une fille**) და საერთო სქესის (**un/une adversaire, un/une consierge, un/une élève**) სიტყვებს. თუმცა, ამათთან ერთად, ფუნქციონირებს სქესის სხვა მაჩვენებლებიც: მორფოლოგიური (**voisin-e**), სიტყვაწარმოებითი (**directeur, directrice**), სემანტიკური (**frère - sœur**), სინტაქსური (**mon petit garçon - ma petite fille**). ამავდროულად, ფრანგული ენის განმასხვავებლობითი თავისებურებაა სქესის ანალიტიკური გამოხატვის სიჭარბე, რადგანაც სქესის მარკერებში ძირითად როლს ასრულებენ არტიკლები, ნაცვალსახელოვანი ან კუთვნილებითი ზედსართავი სახელები. მდედრობითი სქესის არსებითი სახელები, როგორც წესი, წარმოებულნი არიან მამრობითი სქესის არსებითი სახელებისაგან (**étudiant - étudiante, ouvrier - ouvrière**), მამრობითი მნიშვნელობის გამოყენება ქალბატონის მიმართ, ამაღლებს მის სტატუსს (**maître**), ხოლო მამაკაცის გამოხატვა მდედრობითი სქესის ფორმით კი, პირიქით, დამამცირებელი კონოტაციის შემცველია. «ქალურობის» მნიშვნელობიან სუფიქსებს, ფრანგულ ენაში, არ გააჩნიათ რაიმე დამატებითი კონოტაცია; ლექსემები **la présidente, la ministre, la consule** არ ატარებენ ნეგატიურ კონოტაციას და შეიძლება იხმარებოდნენ მეტყველების ოფიციალურ რეგისტრში, მაგალითად, საზოგადოებრივ პოლიტიკურ დისკურსში. ფრანგულ ენაში, ასევე შეინიშნება გენდერული ასიმეტრიის არსებობა. ამგვარად, ფრანგულ ენაში, მდედრობითი სქესის პროფესიების სახელწოდებების შექმნისას, არსებული აფიქსალური დერივაციის განვითარებული სისტემა სრულ საშუალებას იძლევა, რომ გამოხატოს მოვლენა, რომლის დროსაც ქალბატონი იჭერს ტრადიციულ მამაკაცურ თანამდებობას (**une diplomate, une avocate, une ambassandrice**). ამ ორი ენის ენობრივი პოლიტიკა არსებითად განსხვავებულია. კერძოდ, ფრანგულ ენაში, შეინიშნება

ქალის როლის გაძლიერების ტენდენცია, ინგლისურ ენაში კი, მოხდა ნამდვილი «პოლიტკორექტული» რევოლუცია, რომლის შედეგადაც გაჩნდა ენის მაქსიმალური ნეიტრალიზაცია გენდერული მიმართულებით. ინგლისურ ენაში შეინიშნება პროფესიათა სახელწოდებების ნეიტრალიზაციისაკენ ტენდენცია სქესის ნიშნით. როდესაც აუცილებელია გენდერული კუთვნილების დაზუსტება, ინგლისურ ენაში ხშირად იყენებენ ისეთ კომპონენტებს, როგორებიცაა **male, female, man, woman, boy, girl, lady**.

ამგვარად, შეიძლება დავასკვნათ, რომ ინგლისურ და ფრანგულ ლინგვოკულტურებში სხვადასხვა ხერხით ენიჭება პრიორიტეტი რეფერანტ-ქალთა აღნიშვნას პროფესიულ სფეროში. ინგლისური ენისათვის უფრო მეტად დამახასიათებელია (და ამის შედეგად, უფრო გავრცელებულია) ნეიტრალური ფორმები (**flight attendant, chairperson**), ფრანგულ ენაში კი უპირატესობა ენიჭება ფორმებს ფლექსიათა ცვლილებებით ან სახელწოდებათა წარმოქმნის ანალიტიკურ ხერხებს. ასევე, ევროპულ საზოგადოებაში, ენობრივ პოლიტიკაზე და გენდერულ-ნეიტრალური ენის გამოყენებაზე დიდ გავლენას ახდენენ პოლიტკორექტულობის მოთხოვნები, განპირობებულნი ექსტრალინგვისტური მიზეზებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Fassin, Eric (September 2016). "Gender is/in French", *differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*. 27 (2): 178–197. doi:10.1215/10407391-3621771
2. Greco L., (2014), *Les recherches linguistiques sur le genre*, Paris.
3. Wood, Julia T., (2013). *Gendered Lives: Communication, Gender, and Culture (10th ed.)*. Boston, MA: Wadsworth. ISBN 978-1-428-22995-2. Contents, Introduction, Ch. 1
4. Paveau M., (2002), *La féminisation des noms de métiers*, Paris.
5. Freed, Alice F.; Greenwood, Alice (March 1996). "Women, men, and type of talk: What makes the difference?". *Language in Society*. 25 (1): 1–26. doi:10.1017/S0047404500020418

Tsiuri Akhvlediani, Giorgi Kuparadze, **Ketevan Gabunia****Gender-Neutral Language in English and French Linguo-Cultures****Abstract**

Gender linguistics studies the gender-neutral aspect in detail that is usually manifested in a language. One of its provisions tells us that language not only possesses such qualities as anthropocentrism (human orientations) is, but it also implies androcentrism, that is, that it presents a picture of the world based on a masculine viewpoint, in the form of a man (as a personality). The manifestation of such gender asymmetry in the language leads to unequal representation of persons of different sexes and is considered to be intolerant, especially among the members of a foreign language culture.

In our paper we deal with the peculiarities of gender-neutral language in English and French linguo-cultures, determine the similarities - the differences between gender-neutral lexis and try to show the cases in which they occur in the process of language interaction. It should be noted that the requirements of political correctness, which are due to non-linguistic reasons, play an important role in the language policy of any country.

In conclusion, it should be admitted that in English and French linguistics, the priority to the designation of women in the professional field is given in different ways. Neutral forms are more common (and therefore more widespread) in English whereas in French, however, the forms with inflectional changes or analytical structures of generating nouns are more preferable. Anyway, in European society, language policy and the use of gender-neutral language are greatly influenced by political correctness requirements due to extralinguistic reasons.

Key words: gender-neutral, political correctness, gender asymmetry, sociolinguistic policy, gender marking.

რეცენზენტი: პროფესორი მ. ღარიბაშვილი